

تحلیل فضایی میزان رضایتمندی از سبک معماری رایج در احداث خانه‌های دوم روستایی در شهرستان کلاردشت

علی اکبر عنابستانی*^۱، سمیرا کاویانی^۲، مهدی جوانشیری^۳

^۱دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد
^۲کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد
^۳دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد
تاریخ دریافت: ۹۴/۵/۱۷؛ تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۲/۱۱

چکیده

امروزه ساخت خانه‌های دوم در سکونتگاه‌های روستایی، معماری‌های متنوعی را در معرض دید روستاییان قرار داده است؛ بنابراین، این پژوهش باهدف بررسی رضایتمندی روستاییان از سبک معماری رایج در احداث خانه‌های دوم روستایی در شهرستان کلاردشت انجام شده است. این پژوهش، از حیث هدف «کاربردی» و به لحاظ روش و ماهیت «توصیفی - تحلیلی» است. جامعه آماری پژوهش، ۹ سکونتگاه روستایی شهرستان کلاردشت است که در آن‌ها ساخت خانه‌های دوم چشم‌گیر بوده است. حجم جامعه نمونه ۲۰۰ خانوار بوده است که به‌صورت تصادفی ساده از بین ساکنان روستایی نمونه انتخاب شده‌اند. با مطالعه شاخص‌های تحقیق می‌توان عنوان کرد که در منطقه مورد مطالعه، میانگین شاخص‌های رضایتمندی، کمتر یا مساوی ۳ است که رضایتمندی پایین ساکنان را از سبک معماری خانه‌های دوم نشان می‌دهد. همچنین در بررسی میزان رضایتمندی بین روستاهای مورد مطالعه مشخص شد که ساکنان روستای اویجدان (۲/۵۳) به‌دلیل اتکا به درآمد بخش کشاورزی و بافت اجتماعی سنتی، کمترین میزان رضایت و ساکنان روستای عثمان کلا (۳/۴) به‌دلیل فقدان ارضای کشاورزی مناسب و نزدیکی به شهر حسن کیف (مرکز شهرستان)، بیشترین رضایتمندی را از سبک معماری رایج در احداث خانه‌های دوم ابراز داشته‌اند. در ادامه پژوهش به‌منظور مقایسه میانگین شاخص‌های پژوهش در روستاهای نمونه، نتایج آنالیز واریانس یک‌طرفه، وجود تفاوت معنی‌دار در روستاهای نمونه را نشان داد. به‌طوری‌که در روستای لش سر و عثمان کلا نسبت به رضایتمندی روستاییان در روستای اویجدان تفاوت معنی‌دار وجود داشت.

واژه‌های کلیدی: خانه‌های دوم روستایی، سبک معماری، رضایتمندی، سکونتگاه‌های روستایی، شهرستان کلاردشت

مقدمه

جمعیت، گسترش شهرنشینی، توسعه راه‌های ارتباطی و وسایل حمل و نقل، افزایش اوقات فراغت منجر به توسعه گردشگری در نواحی روستایی یا گردشگری روستایی شد. نواحی روستایی به‌دلیل دارا بودن چشم‌اندازها، جاذبه‌های طبیعی و قابلیت‌های متفاوتی که در جذب گردشگر دارند، انواع و اشکال گوناگونی گردشگری را به نمایش می‌گذارند که بر اساس معیارها و ضوابط تقسیم‌بندی با یکدیگر متفاوت‌اند. اقامت در خانه‌های دوم رایج‌ترین شکل فعالیت درزمینه گردشگری روستایی است؛ بنابراین، شکل‌گیری و گسترش خانه‌های دوم امروزه مهم‌ترین

در دنیای واقع، روستا پدیده واحدی است که نمی‌توان عوامل و اجزای فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، زیست بومی و غیره آن را از یکدیگر جدا کرد (زرگر، ۱۳۸۸: ۳۱). در نتیجه، شکل خاصی از مسکن موردنیاز است که از مسکن شهری متمایز شود. اساسی‌ترین تفاوت مسکن روستایی و شهری، آمیختگی تولید، معیشت و زندگی در خانه روستایی است (سرتیپی‌پور، ۱۳۸۸: ۵۲). اما تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان طی سده‌های اخیر به‌ویژه در زمینه افزایش

می‌ماند، خمیرمایه‌ای از تفکرات غربی ناهمخوان با بستر فرهنگی و اجتماعی و منطقه‌ای است (زندیه و حصارى، ۱۳۹۱: ۲۰)؛

منطقه کلاردشت نیز با دارا بودن جاذبه‌های طبیعی و انسانی خاص، همواره مورد توجه گردشگران قرار گرفته است. گسترش جریان‌های گردشگری در ناحیه، توأم با فقدان برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد اثرات مثبت و منفی اقتصادی، کالبدی و محیطی متفاوتی را در پی داشته است. هم‌اکنون نواحی روستایی این ناحیه با مسائلی نظیر افزایش نابرابری در سبک مسکن روستایی، تخریب حریم منابع طبیعی نظیر جنگل، ضعف در امکانات زیربنایی - رفاهی و مانند آن روبرو گردیده است. بر این اساس این پژوهش باهدف سنجش میزان رضایت ساکنان روستایی شهرستان کلاردشت از سبک معماری رایج در احداث خانه‌های دوم؛ و رسیدن به راهکارهایی جهت مدیریت و ساماندهی درزمینه معماری خانه‌های دوم به‌عنوان راهکاری برای توسعه کالبدی روستایی؛ در پی پاسخگویی به پرسش زیر است: ساکنان روستایی شهرستان مورد مطالعه به چه میزان از سبک معماری رایج در احداث خانه‌های دوم رضایت دارند؟

پیشینه نظری تحقیق

با توجه به مطالعات صورت گرفته، می‌توان عنوان کرد که بررسی بر روی موضوع معماری خانه‌های دوم و تأثیر آن بر توسعه کالبدی روستاها از سوی جغرافیدانان کمتر مورد توجه قرار گرفته و سایر مطالعات انجام‌شده در راستای این موضوع، نیز به‌صورت پراکنده به آن پرداخته‌اند که به‌طور خلاصه در جدول ۱ بخشی از آثار داخلی و خارجی که در این رابطه کار کرده‌اند آمده است:

پیامد توسعه گردشگری در نواحی روستایی به شمار می‌آید (عنابستانی، ۱۳۸۹: ۲)

توسعه گردشگری خانه‌های دوم به‌عنوان نوعی از گردشگری در نواحی روستایی توانسته بر ابعاد گوناگون توسعه تأثیرگذار باشد. این اثرات و پیامدها را می‌توان در سه بعد کلیدی توسعه پایدار یعنی اقتصاد، اجتماع و محیط بررسی کرد (علیقلی زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۶)؛ که یکی از مهم‌ترین پیامدهای آن، پیامدهای کالبدی است زیرا ایجاد این خانه‌ها خود جنبه کالبدی دارند و به‌صورت فیزیکی روستا را تحت تأثیر قرار می‌دهند و اصولاً منظره وجود آن‌ها در نواحی روستایی در اولین نگاه توجه انسان را به خود جلب می‌کند (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۸). پیامدهای گردشگران خانه‌های دوم بر محیط میزبان طیفی از آثار مثبت تا منفی را در برمی‌گیرد؛ مثلاً ممکن است در ساخت خانه‌های دوم به هماهنگی و توازن آن‌ها با هویت کالبدی روستا توجه کافی مبذول نشود و به‌این ترتیب با برهم زدن زیبایی بصری و تخریب پوشش گیاهی به حس مکانی روستا آسیب وارد آید (Lea, 2006). در نتیجه زیبایی محیط طبیعی کم می‌شود و به سبب طرح نامناسب یا موقعیت حساب نشده خانه دوم مهم‌ترین معیار ارزیابی هویت کالبدی روستا، یعنی تمایز از غیر و تشابه با خود لطمه می‌بیند (دادورخانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۷۷). از پیامدهای کالبدی گسترش خانه‌های دوم می‌توان به الگوبرداری ساکنان در ساخت‌وسازهای جدید و مقاوم‌سازی بافت سنتی و بازسازی این مسکن‌ها یا تبدیل آن‌ها به مسکن جدید اشاره کرد؛ در کنار این روند، جهانی‌شدن ارزش‌ها (یکسان‌سازی ارزش‌ها بر مبنای ارزش‌های غربی) نیز زمینه‌ساز از بردن تفاوت‌های فرهنگی و سنتی جوامع روستایی شده است (سعیدی، ۱۳۸۷: ۳۲۰). بدیهی است ادامه این روند، روستاهای ایران را نیز به‌دنبال شهرهای آن از هویت و سیمای اصیل خود دور خواهد کرد و آنچه

جدول ۱: تحقیقات انجام شده در ارتباط با اثرات گردشگری خانه‌های دوم

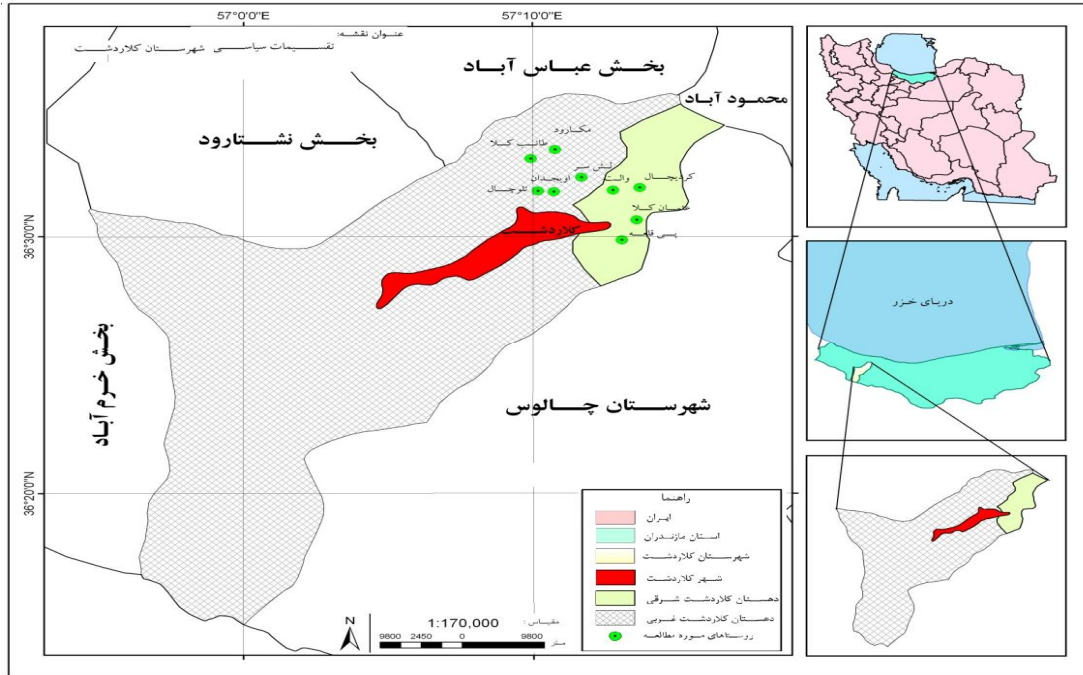
نویسنده	عنوان	نتایج
علیقلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۶)	نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی (بخش مرکزی شهرستان نوشهر)	سهم بخش کشاورزی در نواحی روستایی این ناحیه به علت تغییرات شدید کاربری اراضی کشاورزی برای ساخت‌وساز ویلا (شهرک‌های گردشگری) در حال کاهش است. همچنین تصورات جامعه میزبان از اثرات محیطی گردشگری در ناحیه مورد نظر منفی است.
ضیایی و صالحی نسب (۱۳۸۷)	گونه شناسی خانه‌های دوم و بررسی اثرات کالبدی آن بر نواحی روستایی در منطقه رودبار قصران	اثرات منفی ناشی از حضور مالکان غیربومی قدیمی خانه‌های دوم به لحاظ کالبدی-اجتماعی به مراتب کمتر از اثرات متناظر آن از جانب مالکان غیربومی جدید خانه‌های دوم است.
عنابستانی (۱۳۸۸)	بررسی آثار کالبدی خانه‌های دوم بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی در روستاهای ییلاقی شهر مشهد	پیامدهای کالبدی احداث خانه‌های دوم عامل مقاومت ساکنان روستاها در مقابل فرایند توسعه این خانه‌ها به شمار نمی‌رود و نزدیک به ۷۱ درصد از ساکنان تمایل خود را برای ادامه فرایند ساخت و گسترش خانه‌های دوم اظهار کرده‌اند.
گلین مقدم (۱۳۸۸)	روند شکل‌گیری و گسترش خانه‌های دوم در حوزه‌های جنگلی-کوهستانی شمال کشور در طی سال‌های ۸۵-۱۳۴۵	ساخت خانه‌های دوم بدون طرح و برنامه‌ریزی مشکلاتی مانند تغییر کاربری اراضی، تغییر بافت سنتی روستاها، ساخت مسکن از شکل سنتی به شکل مدرن و تغییر در چشم‌اندازها را موجب شده است.
حسنی مهر و شاهرور (۱۳۸۹)	پیامدهای توسعه گردشگری دهستان حیران با تأکید بر تغییر کاربری اراضی	بیشترین تغییر کاربری اراضی و افزایش تعداد خانه‌های دوم در اوایل دهه مورد مطالعه روی داد و در روستای حیران بیشترین تعداد را شامل می‌شود.
رمضانزاده لسبویی (۱۳۹۰)	پیامدهای تغییر کاربری اراضی در نواحی روستایی با تأکید بر توسعه گردشگری خانه‌های دوم در دهستان دوهزار شهرستان تنکابن	سطح وسیعی از باغات و اراضی زراعی به‌خصوص در روستاهای بالادست دره دو هزار تغییر کاربری داده و تبدیل به خانه‌های دوم شده است. بیشتر اثرات گردشگری بر اراضی باغی و زراعی است، با تغییر کاربری وضعیت اقتصادی مردم بهبود یافته و در نتیجه آینده اقتصادی، وضعیت زندگی و حتی پس‌انداز بالا رفته است.
فاضل نیا و همکاران (۱۳۹۰)	تحلیل اثرات خانه‌های دوم بر ساختار روستاهای توریستی از نظر جامعه میزبان در روستاهای برسه تنکابن	ساخت خانه‌های دوم منجر به تخریب مناظر و چشم‌اندازهای روستایی، افزایش ساخت‌وساز بی‌رویه و کنترل نشده، ولی باعث تبدیل باغ و مزرعه روستایی به باغات خانگی در محوطه ویلاها، افزایش زباله روستایی شده است
فیروزنیا و همکاران (۱۳۹۰)	پیامدهای گسترش ویلا سازی (خانه‌های دوم) در نواحی روستایی دهستان تارود شهرستان دماوند	از نتایج آن برمی‌آید که مهم‌ترین آثار گسترش ویلا سازی در نواحی روستایی آثار کالبدی است که بیشتر از بقیه آثار در وهله اول به چشم می‌آید. در نتیجه آثار منفی این پدیده در منطقه از بعد کالبدی بیش از آثار مثبت آن است.
عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱)	بررسی آثار اقتصادی، اجتماعی-کالبدی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی دشت ارژن فارس	گردشگری در این محدوده توانسته است در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تأثیرات چشم‌گیری بگذارد و در آینده نیز روند تأثیرگذاری آن همچنان شتابان خواهد بود و راه برگشتی نیز برای آن وجود ندارد.
دادورخانی و لاریجانی (۱۳۹۱)	اثرات گردشگری خانه‌های دوم بر جنبه‌های کالبدی-فیزیکی مناطق روستایی بخش بندپی شرقی شهرستان بابل	بیشتر مسکن بادوام، خانه‌های دومی هستند که اغلب از نظر معماری زیباتر و متفاوت با مسکن قدیمی موجود در روستاست، اما در پی این موضوع باید به اثرات منفی آن‌ها هم اشاره کرد.
دادورخانی و همکاران (۱۳۹۲)	نقش گردشگری خانه‌های دوم در تغییرات کالبدی فیزیکی نواحی روستایی (دهستان برغان شهرستان ساوجبلاغ)	گردشگری خانه‌های دوم در دهه‌های اخیر با پیامدهای کالبدی گوناگون مانند تغییر کاربری باغات و مزارع، بافت سنتی مسکن روستا، کاهش دسترسی ساکنان به زمین‌های مسکونی، معماری ناهمگون با محیط همراه بوده و منجر به بروز ناهماهنگی در چهره و ساختار محیطی آن شده است.
قادرمرزی و همکاران، ۱۳۹۴	واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی (مورد: روستای قوری قلعه)	نتایج تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد تأثیرگذاری گردشگران بر توسعه روستای قوری قلعه در شش عامل اصلی خلاصه می‌شود که در مجموع ۸۲٫۶ درصد از واریانس کل متغیر وابسته را تبیین کرده است.
مالر و همکاران	گردشگری حرکت و خانه‌های دوم: بین چشم‌اندازهای منتخب و اراضی عمومی	آن‌ها معتقدند که چشم‌اندازهای متفاوت خانه‌های دوم، بستگی به موقعیت محلی دارد. در برخی موارد این اثرات سودمند است برای نمونه ممکن است مسکن

قدیمی در روستاها بازسازی شده و یا تبدیل به مسکن جدید شوند و زمینه زیباسازی روستاها را فراهم کند برخی موارد نیز آسیب‌زننده است.	(۲۰۰۴)
به این نتیجه دست‌یافته‌اند که فنلاند چشم‌انداز خانه دوم است. خانه‌های دوم تقلیدی از زندگی سنتی روستایی است و استفاده از محیط‌زیست بر اساس فعالیت‌های سنتی تفریحی است.	وپسا و پیتکا (۲۰۱۰) خانه‌های دوم در حومه‌ها: چشم‌اندازی از روستاها در گفتمان محبوب فنلاندی
نتایج نشان‌دهنده دید مثبت ساکنان نسبت به گسترش پدیده خانه‌های دوم وجود دارد، نتایج پژوهش نشان داد یک اقلیت قابل توجهی به گسترش خانه دوم دید منفی دارند. بالاین وجود، نرخ رشد بالا در ساخت خانه دوم بیانگر افزایش حمایت‌های مردم محلی از سرمایه‌گذاری‌ها در زمینه ساخت خانه‌های دوم است.	فردریک رای (۲۰۱۱) تعارضات و رقابت‌ها: دیدگاه جامعه روستایی در رابطه با پدیده خانه‌های دوم
نتایج نشان‌دهنده تمایل صاحبان خانه دوم برای حفظ حریم خصوصی و فرار از محیط باز است. الگوهای انزوای فضایی در میان خانه دوم در منطقه مورد مطالعه وجود دارد. این الگوهای به‌طور بالقوه اثرات زیست‌محیطی قابل توجهی دارند. صاحبان خانه دوم نیز به دنبال حفاظت از سرمایه‌گذاری خود در راستای زندگی روستایی هستند.	کندو و همکاران (۲۰۱۲) حفاظت از چکامه کوتاه اما نه محیط‌زیست: خانه دوم، مهاجرت ملایمت و محرومیت روستایی در ایالت واشنگتن
به ما نشان می‌دهد که چگونه مردم محلی و صاحبان خانه دوم همگام باهم محافظ روستای خود هستند و در همان زمان، به توسعه روستایی می‌اندیشند. بالاین وجود، هجوم صاحبان خانه دوم می‌تواند یکی از علل درگیری در استفاده از زمین‌های روستا است.	فارستاد و فردریک (۲۰۱۳) مالکان خانه دوم، مردم محلی و دیدگاه‌های آنان در توسعه روستایی

روش‌شناسی تحقیق

معرفی محدوده و منطقه مورد مطالعه: منطقه مورد مطالعه بخش مرکزی شهرستان کلاردشت در استان مازندران است. در این خصوص می‌توان اشاره کرد که کلاردشت در سالیان اخیر به جهت نزدیکی به تهران و آب‌وهوای مناسب و طبیعت بکر به یکی از مراکز احداث خانه‌های دوم برای اهالی مناطق هم‌جوار و به‌ویژه پایتخت‌نشینان تبدیل شده است. این شهرستان دارای مختصات جغرافیایی ۳۶ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۶ دقیقه طول شرقی است. کلاردشت منطقه‌ای کوهستانی در ۴۸ کیلومتری شهر چالوس است. ۱۷۰ کیلومتر با تهران فاصله دارد. با وسعتی در حدود ۱۵۰۹ کیلومتر مربع، در غرب استان مازندران واقع است و مرکز آن شهر حسنکیف در جنوب غربی شهرستان چالوس است.

تحقیقات قبلی نشان می‌دهد که خانه‌های دوم بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی و سطح رضایت‌مندی و کیفیت زندگی روستاییان، به‌خصوص در ایران، تأثیرات زیادی داشته است. به‌نحوی که در پایان پاره‌ای از مطالعات گذشته، سعی شده است با ارائه راهکارهای کارآمدتر در جهت کنترل مشکلات و تنگناهای ناشی از آن‌ها در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی اقداماتی انجام شود. در کنار این پیامدها، ورود الگویی جدید در ساخت‌وساز خانه‌های دوم روستایی که با سبک معماری بومی روستا متفاوت است، پدیده‌ای نو و درخور مطالعه است که کمتر به آن پرداخته شده است؛ بنابراین، این پژوهش به دنبال بررسی میزان رضایت جامعه میزبان (روستاییان) از ورود این سبک معماری به روستاهای مورد مطالعه است.

شکل ۱: موقعیت روستاهای نمونه در تقسیمات سیاسی شهرستان کلاردشت

روش تحقیق

روش تحقیق این مطالعه توصیفی-تحلیلی است. بخش اصلی داده‌های مورد استفاده از طریق مطالعات میدانی و با ابزار پرسش‌نامه و مصاحبه و بخش دیگر آن مانند چارچوب نظری - مفهومی پژوهش، اسناد و مدارک و سرشماری‌ها از طریق روش کتابخانه‌ای به دست آمده است. جامعه آماری در این پژوهش شامل روستاهایی است که دارای بیش از ۴۵ درصد خانه‌های دوم بوده‌اند؛ که از کل ۱۹ روستای شهرستان، به روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۹ روستا با توجه به تعداد خانه‌های دوم به‌عنوان نمونه انتخاب شدند؛ که تعداد ۳۴۹۳ نفر جمعیت روستایی در قالب ۱۱۲۱ خانوار در این روستاها سکونت داشته‌اند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

بر اساس برآورد حجم نمونه با فرمول کوکران، تعداد حجم نمونه جهت پرسشگری و تکمیل پرسشنامه‌ها از خانوارهای روستایی در محدوده مورد مطالعه ۱۹۵ خانوار به دست آمد و با توجه به حجم نمونه محدود در روستاهای مکارود، کردیچال، پی قلعه و طائب، حجم نمونه نهایی به ۲۰۰ خانوار روستایی در محدوده مورد مطالعه رسید و اطلاعات

موردنظر در قالب پرسش‌نامه جمع‌آوری شده است. در راستای اثبات فرضیه تحقیق و برای تحلیل داده‌ها از آزمون‌های T تک نمونه‌ای مستقل، هوشنبرگ، LSD و سایر آزمون‌ها استفاده شده است.

برای پاسخگویی به پرسش تحقیق، فرضیه زیر مطرح شده است: «ساکنان روستایی شهرستان مورد مطالعه از سبک معماری رایج در احداث خانه‌های دوم رضایت بسیار پایینی دارند».

برای سنجش متغیر رضایتمندی ساکنان روستایی از سبک معماری خانه‌های دوم از شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی و کالبدی-زیست‌محیطی استفاده شده است. ابتدا به‌منظور سنجش میزان روایی و پایایی آن از ۳۰ پرسش‌نامه به‌عنوان یک مطالعه مقدماتی در ۴ روستا از منطقه مورد مطالعه استفاده شد؛ و پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات، برخی از گویه‌هایی که اشکال داشتند حذف شدند و چند گویه دیگر نیز جایگزین شدند. جهت روایی پرسش‌نامه از نظر اساتید و متخصصین در این زمینه استفاده شده است و برای اطلاع از میزان پایایی شاخص‌های

همچنین میانگین متغیر رضایتمندی در روستاهای نمونه به کمک آزمون LSD محاسبه گردید و بنا به قضیه حد مرکزی در آمار، توزیع میانگین داده‌ها نرمال تشخیص داده شد و به کمک آزمون T تک نمونه‌ای مقایسه میانگین رضایتمندی با عدد ۳ پرداخته شده است.

تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ بهره گرفته شده است. به نحوی که برای متغیر رضایتمندی ساکنان از سبک معماری خانه‌های دوم ضریب آلفا برابر ۰,۷۷۱، به دست آمده است؛ بنابراین، چون ضریب به دست آمده بیشتر از ۰,۷۵ است، نشان از ضریب پایایی مناسب در این پژوهش است (جدول ۳).

جدول ۲: تعداد افراد مورد پرسشگری به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

شهرستان	بخش	دهستان	روستا	خانوار	جمعیت	حجم نمونه	تعداد خانۀ دوم
کلاردشت	مرکزی	کلاردشت شرقی	پی قلعه	۸۹	۲۶۴	۱۴	۸۴
			عثمان کلا	۲۴	۶۹	۱۰	۲۱
			کردیچال	۴۵۱	۱۴۴۷	۷۶	۱۵۴
			والت	۳۱	۸۲	۱۰	۳۹
	غربی	کلاردشت غربی	اویجدان	۹۱	۲۸۱	۱۶	۵۶
			تلوچال	۴۸	۱۴۸	۱۰	۴۵
			طایب کلا	۸۴	۲۵۶	۱۴	۷۱
			لش سر	۵۷	۱۹۸	۱۰	۶۳
			مکارود	۲۳۷	۷۴۸	۴۰	۱۴۷
			جمع			۱۱۱۲	۳۴۹۳

ماخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰؛ یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

جدول ۳: نتایج بررسی روایی و پایایی شاخص‌های تحقیق

شاخص	معرفها	مأخذ	آلفای کرونباخ
اجتماعی و فرهنگی	از دست دادن هویت معماری بومی، کاهش سطح کمی و کیفی زندگی، هویدا نبودن هویت محلی-ملی در معماری، توجه نکردن به حریم همسایه، جا افتادن فرهنگ آپارتمان‌نشینی، افزایش سرمایه‌های فیزیکی و کاهش سهم مالکیت بومیان منطقه	نگارنده	۰/۶۶۶
	تغییر در فرهنگ روستاییان، مهاجرت روستاییان، گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی فرهنگی، بالا رفتن سطح آگاهی فرهنگی ساکنان، کاهش انسجام و یکپارچگی اجتماعی و خانوادگی	(عنابستانی و همکاران، ۱۳۹۱)	
	از بین رفتن فرهنگ سنتی در روستا، دودستگی و تعارض بیشتر، محدود شدن فضای استفاده روستاییان، شلوغی محیط روستا	(قنبری و علیزاده، ۱۳۹۲)	
اقتصادی	بالا بودن هزینه‌های ساخت و افزایش استفاده از انرژی غیرقابل تجدید به منظور گرمایش و یا سرمایش	نگارنده	۰/۶۳۳
	افزایش درآمد روستاییان، افزایش قیمت زمین، ایجاد اشتغال در روستا، بازاریابی محصولات کشاورزی، ناتوانی جوانان در خرید زمین و مسکن، کمک به فراهم شدن خدمات زیربنایی	(عنابستانی و صاحبکار، ۱۳۹۲)	
	فروش بیشتر محصولات کشاورزی، رونق اقتصادی در روستا	(قنبری و علیزاده، ۱۳۹۲)	
زیست‌محیطی-کالبدی	به کارگیری مصالح ناهماهنگ با شرایط منطقه، طراحی نامناسب بنا	نگارنده	۰/۵۷۸

	(قادری، ۱۳۸۲) (عنابستانی و صاحبکار، ۱۳۹۲)	تخریب باغات و اراضی کشاورزی، بهبود کیفیت مسکن، افزایش ساخت‌وساز، بهبود وضعیت جاده‌ها و خدمات روستایی، تخریب محیط‌زیست، استفاده بهینه از انرژی‌های قابل تجدید در ساخت‌وسازهای گذشته، پایین بودن تأثیرات نامطلوب معماری سنتی بر محیط‌زیست و اکوسیستم، تغییر کاربری اراضی و ایجاد دوگانگی در محیط‌زیست، تغییر چشم‌اندازها، تغییر در ترکیب مجموعه گیاهان و جانوران، خطر زیبایی سطحی، افزایش زیاده‌روی روستایی، آلودگی منابع آب، هوا و آلودگی صوتی، تخریب چشمه‌های آب در روستا	
۰/۷۷۱	-	رضایت‌مندی روستاییان از سبک معماری خانه‌های دوم	

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

مفاهیم، دیدگاه‌ها و مبانی نظری

گردشگری خانه‌های دوم / اصطلاح خانه دوم از دو لغت Home و Second تشکیل شده است که Home در لغت به معنای مکانی که در آن زندگی می‌کنیم و Second در لغت به معنای ثانیه، دوره کوتاهی از زمان، دوم و دومین است و ترکیب این دو واژه اصطلاح خانه دوم را معنی می‌دهد (Craeley, 2000: 265). در مورد خانه‌های دوم تعریف واحدی وجود ندارد؛ در فرهنگ جغرافیای انسانی در این مورد چنین آمده است: خانه‌های دوم خانه‌هایی است که به‌وسیله خانوارهای ساکن در نقاط دیگر خریداری و یا به مدت طولانی اجاره می‌شود (Müller, 2002: 343). چنین خانه‌هایی معمولاً در نواحی روستایی قرار داشته و برای مقاصد تفریحی استفاده می‌شوند، دارای اسامی خانه‌های آخر هفته و خانه‌های تعطیلات نیز هستند (Johnston, 2011; Gregory, 1988: 423). طبق تعریف موسسه ابداعات اجتماعی در امریکا نیز خانه‌های دوم، خانه‌هایی هستند که کمتر از ۹۱ روز در هر سال تقویمی اشغال می‌شود (Lew et al., 2008). به‌هرحال می‌توان گفت خانه‌های دوم یا تعطیلات، مسکنی هستند که در نواحی مختلف از جمله نواحی روستایی توسط ساکنان شهرها معمولاً ساخته و یا خریداری می‌شود و در روزهای معینی مانند روزهای تعطیلات و فصل تابستان اغلب باهدف فراغت و تفریح مورد استفاده قرار می‌گیرند (رضوانی، ۱۳۸۱: ۷۳-۵۹).

گردشگری روستایی و خانه‌های دوم: به‌طور کلی پدیده خانه‌های دوم را می‌توان متأثر از عواملی دانست که سبب توسعه گردشگری روستایی می‌شوند. رشد و گسترش این پدیده در مناطق روستایی اغلب بعد از جنگ جهانی دوم و تحت تأثیر افزایش درآمد و توان

مالی، لزوم بهره‌گیری از اوقات فراغت و تسهیل در جابجایی به دلیل بهبود شبکه حمل و نقل بوده است (شارپلی، ۱۳۸۰؛ Sharpley, 2002: 233)، سابقه شکل‌گیری این پدیده در ایران از قدمت بیشتری برخوردار بوده و به دوران قاجار بازمی‌گردد و حتی برخی از روستاهای شمال کشور از گذشته‌های بسیار دور با این پدیده مأنوس بوده‌اند (آمار، ۱۳۸۵: ۷۸-۶۵)، از طرف دیگر «روی‌آوری به برپایی و ساخت یک سکونتگاه دوم در نقاط روستایی را می‌توان به‌عنوان انگیزه‌هایی برای انجام سرمایه‌گذاری، عاملی برای ارضای نیاز و کسب حیثیت و وجهه اجتماعی و مکانی برای تدارک روزهای بازنشستگی دانست» (شاریه، ۱۳۷۲: ۲۳۵).

شکل‌گیری و توسعه خانه‌های دوم در نواحی روستایی به شیوه‌های گوناگون انجام می‌گیرد؛ که تبدیل مسکن روستایی به خانه‌های دوم، ساخت خانه‌های دوم در زمین‌های تملک شده خصوصی و توسعه این پدیده توسط شرکت‌های ساختمانی از آن جمله‌اند (رضوانی، ۱۳۸۲: ۱۸۳) تقاضای روزافزون گردشگران خانه دوم و رونق فعالیت‌های بورس‌بازی زمین و ویلا، در کنار ضعف بخش کشاورزی در فرآیند تولید، درآمدزایی و اشتغال‌زایی سبب عرضه سریع و گسترده اراضی زراعی، باغات از سوی جامعه محلی به تقاضای اغواکننده و میلیونی گردشگران خانه دوم شده است (قدمی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۱).

از طرف دیگر تنوع جغرافیایی باعث شده تا مطالعه اثرات این پدیده در قالب یک مدل مشترک کاری مشکل باشد. تغییر فرم، نقش و کارکرد روستاها از بدیهی‌ترین آثار این پدیده است (Mathieson, and Wall, 1982: 29). مهم‌ترین اثرات مثبت کالبدی

طبیعت طراحی می‌کند و می‌سازد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۶). هماهنگی در اجزا و با طبیعت و محیط پیرامون، از رمزهای معماری روستایی، به شمار می‌آید. روستا چه در کویر باشد، چه در کوهستان و چه در جنگل؛ همواره با محیط خود، سازگار است. امکان ندارد، روستایی چیزی را بسازد که با بستر خود، متضاد باشد یا با طبیعت مکان و موقعیت خود مقابله کند. هماهنگی معماری روستا، منبعث از هماهنگی درونی طبیعت است (نصر، ۱۳۸۵: ۱۵۴). سادگی از دیگر رمزهای معماری روستایی است. معماری روستا با خانه آغاز می‌شود و با خانه به آخر می‌رسد. (اکرمی، ۱۳۸۹: ۲۷). این شیوه، «به‌گونه‌ای است که به‌راحتی خود را در شرایط ویژه محیطی، همساز می‌کند» (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۷). این بناها در نگاه اول ساده و ابتدایی به نظر می‌رسند؛ ولی در واقع، توسط مردمی ساخته‌شده‌اند که همه هوش و ظرفیت شان را به کار گرفته و از تمامی روابط موجود بین خودشان، در ساختن آن‌ها استفاده کرده‌اند (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰۶). معماری روستایی در ایران، به لحاظ ماهیت کارکردی و پاسخگویی به نیازهای انسانی، فعالیت‌های مردمی، عناصر تولیدی و محیط‌زیست، مجموعه‌ای همگن و متشکل با هویت کالبدی خاص را تشکیل می‌دهد که تجلی‌کننده ارتباطات و کارکردها و نقش چند عملکردی فضاهاست. «این هویت، از نفس سکونت و شیوه‌ی زیست در روستا نشأت می‌گیرد. به همین دلیل، مسکن در روستاها، علاوه بر پاسخگویی به نیاز سکونت و تأمین امنیت و حریم خانوار، حلقه‌ای از نظام تولیدی روستا را نیز در برمی‌گیرد و به‌گونه‌ای متقابل با آن، پیوند می‌خورد. گونه‌های موجود مسکن روستایی مصادیق بارز این ویژگی محسوب می‌شوند» (سرتیپی‌پور، ۱۳۸۴: ۴۴).

سیر تکوینی رشد اجتماعی بشر در گذر زمان، باعث شد تا انسان تغییرات مختلفی را در زندگی تجربه کند. تغییرات در مسکن روستایی نمونه‌ای از این‌گونه تحولات است. بر این اساس روستاهایی که بیشترین تعامل را با شهرهای اطراف داشته‌اند و در فاصله کمتر و نزدیک به شهر قرار دارند، دچار تغییرات

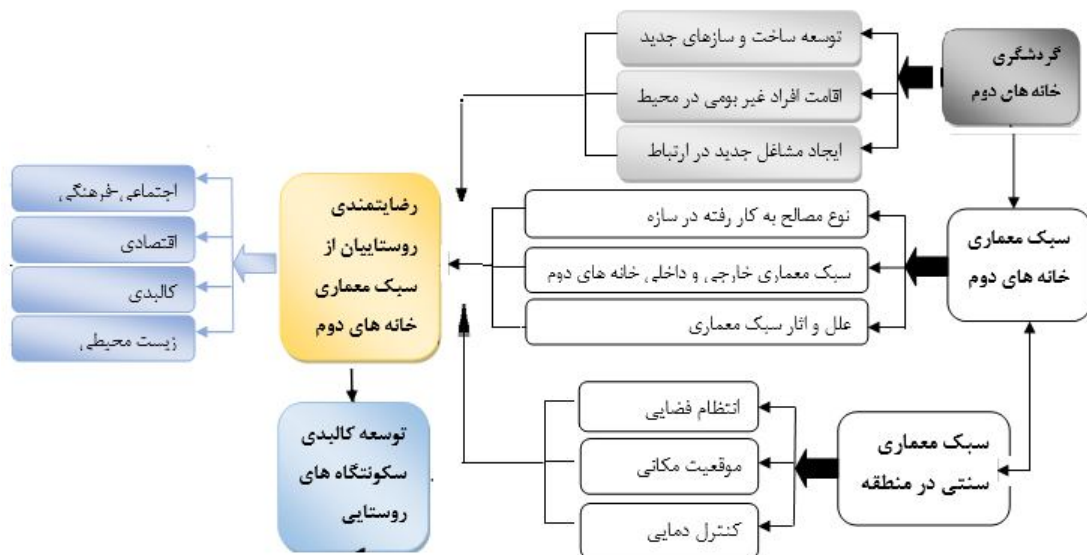
گردشگری خانه‌های دوم عبارت است از مقاوم‌سازی مسکن و زیباتر شدن سبک معماری خانه‌های مسکونی به‌طوری‌که بیشتر مساکن بادوام، خانه‌های دومی هستند که اغلب از نظر معماری زیباتر و متفاوت با مساکن قدیمی موجود در روستا، توسط گردشگران بومی و غیربومی طی سال‌های گذشته ساخته‌شده‌اند (حنظل عیدانی، ۱۳۸۹: ۶۵). از دیگر اثرات مثبت کالبدی گردشگری می‌توان به ایجاد محیط‌های تفریحی، تعمیرگاه‌ها و فعالیت‌های مربوط به ساخت خانه‌های دوم و غیره اشاره کرد (Liu, 2003: 459)؛ اما گردشگری خانه‌های دوم، اثرات منفی نیز به دنبال داشته است که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از تغییر کاربری اراضی و تخریب مراتع و باغات، افزایش تولید زباله و نبود برنامه‌ای برای جمع‌آوری زباله و پراکندگی در کنار جاده‌ها، مراتع و رودخانه‌ها، افزایش هزینه ساخت‌وساز و عدم هماهنگی بین نوع مصالح و سبک معماری مساکن روستاییان با خانه‌های دوم، چراکه مصالح به‌کاررفته در خانه‌های سنتی روستاییان، معمولاً مواد موجود در ناحیه و از سنگ، گل و چوب، به‌صورت همگون و هماهنگ با محیط اطراف است، اما خانه‌های دوم که در روستاها احداث می‌شوند از مصالح شهری و با تیپ کاملاً متفاوت از خانه‌های روستایی ساخته می‌شوند. معماری خانه‌های روستایی متناسب با کارکردهای مختلف آن از قبیل دامداری، طیور داری، تهیه فراورده‌های دامی، گیاهی و صنایع‌دستی است. درحالی‌که خانه‌های دوم فقط کارکرد استراحتی و تفریحی دارند. البته وجود خانه‌های دوم بر سبک معماری خانه‌های ساکنان نیز تأثیر گذاشته و موجب کاهش فضاهای معیشتی در درون بافت خانه‌های ساکنان شده است و این امر ساختارهای نامتناسب با کارکرد روستا را به وجود آورده است (دادورخانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷).

سبک معماری در روستا / معماری روستایی ایران، حاصل تفکر و روح بشر است. محتوای فکری و روحی انسان طراح و سازنده، در آن نمایان است. انسان روستایی، معماری را با آگاهی نسبت به محیط طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و با بصیرت، نسبت به هستی و

روستاییان از پیامدهای این الگوی گردشگری است که به‌خوبی در منطقه کلاردشت نیز مشهود است؛ خانه‌های دوم در روستاها بیشتر از مصالح شهری و با معماری کاملاً متفاوت از خانه‌های روستایی ساخته می‌شود، معماری خانه‌های روستایی با کارکردهای مختلف آن، از قبیل اتاق‌ها، انبار، محل خشک کردن محصولات باغی، کارگاه‌های صنایع دستی، کارگاه‌های تولیدی، آغل حیوانات و... متناسب است. در حالی که خانه‌های دوم فقط کارکرد استراحتگاهی و تفریحی دارند. البته وجود خانه‌های دوم بر سبک معماری خانه‌های ساکنان نیز تأثیر گذاشته و موجب کاهش فضاهای معیشتی درون بافت خانه‌های ساکنان شده است.

شدیدتری در فرم-معماری و استفاده از مصالح ساختمانی شبیه به مسکن شهری هستند. یکی از این موارد که باعث تشدید این امر شده گسترش خانه‌های دوم روستایی با معماری شهری در روستاهاست. گسترش بی‌رویه خانه‌های ویلایی در نواحی روستایی و تعداد انبوه وسایل نقلیه در محورهای منتهی به این نواحی بیانگر روند افزایشی این پدیده است. در زمینه پیامدهای توسعه گردشگری خانه‌های دوم با تأکید بر سبک معماری خانه‌های دوم و ساخت‌وسازهای بی‌رویه، دخل و تصرف گسترده و کنترل نشده در محیط طبیعی را نشان می‌دهند (مهدوی حاجیلوئی، ۱۳۸۷: ۳۲). اقداماتی از قبیل استفاده از مصالح و الگوی معماری ناهمگون با محیط، برهم زدن و تخریب چشم‌انداز روستا و تغییر فضاهای معیشتی مسکن

شکل ۲: مدل مفهومی تحقیق

از دست دادن هویت معماری بومی منطبق با محیط شده‌اند.

یافته‌های تحقیق

با توجه به نظرسنجی انجام شده، ۶۱/۵ درصد از افراد جامعه مرد بوده‌اند و ۶۰/۳ درصد متأهل بوده‌اند. همچنین ۴۹/۲ درصد افراد جامعه بین ۲۰ تا ۳۵ سال و ۲۲/۶ درصد بین ۳۵ تا ۴۰ سال سن داشته‌اند؛ که تحصیلات ۳ درصد بی‌سواد، ۱۳/۵ درصد زیر دیپلم، ۲۶

باید عنوان کرد که امروزه دیگر ما شاهد معماری بومی و سنتی، دارای الگوهای بصری و زیبایی‌شناختی، منطبق با محیط طبیعی، هماهنگی با عملکرد زیستی و معیشتی، در منطقه کلاردشت نیستیم، در عوض ساختمان‌هایی با سازه فلزی یا بتنی، پوشش آجری و سقف‌های شیب‌دار با فرم‌هایی به اصطلاح هنرمندانه با پیروی کور کورانه از معماری بیگانگان و تفکیک فضاهای داخلی تنها به‌منظور پاسخ به نیازهای خانواده، جایگزین ویژگی‌های پیشین بناها گشته‌اند و همین نکات موجب

درصد دیپلم و ۵۷/۵ درصد فوق دیپلم و بالاتر است؛ و ۲۰/۷ درصد از پاسخگویان کارمند دولتی بوده‌اند. در

جدول ۴ ویژگی‌های توصیفی در زمینه خصوصیات دموگرافیک جامعه مورد مطالعه مشاهده می‌شود.

جدول ۴: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس ویژگی‌های دموگرافیک

متغیر	محدوده	فراوانی	درصد	متغیر	محدوده	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۲۳	۶۱،۵	تاهل	مجرد	۷۹	۴۰
	زن	۷۷	۳۸،۵		متاهل	۱۲۰	۶۰
سن	۲۰ تا ۳۵ سال	۹۸	۴۹	شغل	بدون پاسخ	۱	۰،۵
	۳۶ تا ۴۰ سال	۴۵	۲۲،۵		کارمند دولتی	۴۱	۲۰،۵
	۴۱ تا ۴۵ سال	۲۳	۱۱،۵		کشاورز	۱۰	۵
	بیش از ۴۶ سال	۳۳	۱۶،۵		خدمات غیر کارمندی	۲۵	۱۲،۵
تحصیلات	بی‌سواد	۶	۳	شاغل در بخش صنعت	۵	۲،۵	
	زیر دیپلم	۲۷	۱۳،۵	کارگر ساختمانی	۲۰	۱۰	
	دیپلم	۵۲	۲۶	در حال تحصیل	۴۵	۲۲،۵	
	فوق دیپلم	۵۵	۲۷،۵	خانه‌دار	۴۰	۲۰	
	کارشناسی	۵۶	۲۸	بیکار	۱۲	۶	
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۴	۲	بدون پاسخ	۲	۱	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

– بررسی میزان رضایتمندی روستاییان از سبک

معماری خانه‌های دوم برای بررسی میزان رضایتمندی روستاییان از سبک معماری خانه‌های دوم از شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و کالبدی-زیست‌محیطی استفاده شده است: الف) شاخص اجتماعی و فرهنگی/ این شاخص شامل ۱۸ گویه است و به‌طور متوسط میانگین پاسخ افراد به گویه‌های مربوط به شاخص اجتماعی و فرهنگی نشان می‌دهد که درصد زیادی از پاسخگویان (با میانگین ۳/۱) از این شاخص رضایت داشته‌اند. بیشترین تأثیر را افزایش سرمایه‌های فیزیکی و کاهش سهم مالکیت بومیان از زادگاهشان با ۳/۴۰ درصد و از بین رفتن فرهنگ بومی و محلی با ۲/۷۹ درصد کمترین تأثیر را دارا است. مناسب بودن شاخص اجتماعی رضایتمندی از سبک معماری خانه‌های دوم در منطقه به دلیل رواج نوگرایی و

مدرنیته در بین روستاییان و توجه ویژه آنان در ابعاد اجتماعی و فرهنگی به سبک معماری نوین در کالبد مسکن روستایی است.

ب) شاخص اقتصادی/ نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میزان رضایتمندی روستاییان در شاخص اقتصادی از سبک خانه‌های دوم با میانگین ۲/۹۵ وضعیت پایین‌تری نسبت به شاخص اجتماعی و فرهنگی دارد؛ زیرا حضور ثروتمندان شهری در روستاها و رواج الگوی بسیار مدرن در هنگام ساخت خانه‌های دوم، زمینه‌ساز نارضایتی روستاییان بومی را فراهم نموده است. در مجموع تغییر در سطح رفاه و کیفیت زندگی مردم با میانگین ۳/۱۱ بالاترین و ناتوانی جوانان در خرید مسکن با میانگین ۲/۷۳ کمترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۶).

جدول ۵: بررسی میزان رضایت‌مندی ساکنان روستایی از سبک معماری خانه‌های دوم در شاخص اجتماعی و فرهنگی

ردیف	گویه‌ها	هیچ	کمی	تا حدی	زیاد	بسیار زیاد	میانگین	مقدار احتمال آزمون کی دو
۱	میزان توریسم جذب‌شده از نوع معماری خانه‌های دوم منطقه	۱۱/۶	۱۸/۹	۳۴/۷	۳۱/۶	۳/۲	۲/۹۶	۰/۰۰
۲	میزان تأثیر سبک معماری خانه‌های دوم بر بروز ناهنجاری فرهنگی در ساخت خانه‌های بومیان منطقه	۹/۵	۲۵/۳	۳۶/۸	۲۳/۲	۵/۳	۲/۸۹	۰/۰۰
۳	میزان اثرگذاری سبک معماری خانه‌های دوم بر بروز موارد زیر ...							
۱-۳	رواج ناهنجاری‌های اجتماعی-فرهنگی در روستا	۱۶/۰	۲۹/۸	۲۵/۵	۱۱/۷	۱۷/۰	۳/۱۶	۰/۰۳
۲-۳	افزایش آگاهی روستاییان در زمینه سبک جدید ساخت مسکن روستایی	۱۱/۶	۱۰/۵	۴۰/۰	۲۹/۵	۸/۴	۳/۱۳	۰/۰۰
۳-۳	گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی از فضای روستا در غالب ویلا و باغ‌های خصوصی	۸/۴	۱۷/۹	۳۵/۸	۳۰/۵	۷/۴	۳/۱۱	۰/۰۰
۴-۳	کاهش انسجام و یکپارچگی اجتماعی و خانوادگی در روستا	۱۰/۳	۱۹/۶	۳۲/۰	۳۴/۰	۴/۱	۲/۹۸	۰/۰۰
۵-۳	از بین رفتن فرهنگ سنتی و محلی (همانند: زبان، آداب و رسوم محلی و نوع پوشاک، معماری مسکن و...) با افزایش گردشگران	۱۰/۳	۱۷/۵	۲۵/۸	۳۴/۰	۱۲/۴	۲/۷۹	۰/۰۰
۶-۳	کاهش انسجام و یکپارچگی در سبک معماری روستا	۱۶/۸	۱۷/۹	۳۴/۷	۲۳/۲	۷/۴	۳/۱۴	۰/۰۰
۷-۳	تغییر در میزان درآمد روستاییان و تأثیر آن بر سبک زندگی	۱۸/۶	۱۶/۵	۲۸/۹	۲۴/۷	۱۱/۳	۳/۰۶	۰/۰۶
۸-۳	تأثیرگذاری سبک معماری خانه بومیان در جذب توریسم برای اجاره مسکن	۱۱/۱	۲۱/۲	۲۷/۳	۱۹/۲	۲۱/۲	۳/۱۸	۰/۱۵
۴	اثرات اجتماعی فرهنگی سبک معماری خانه‌هایی دوم را در روستای خود در رابطه با موارد زیر...							
۱-۴	توجه نکردن به حریم همسایه	۲۴/۲	۲۴/۲	۲۰/۰	۲۲/۱	۹/۵	۳/۳۲	۰/۱۳
۲-۴	محدود شدن فضای استفاده روستاییان	۱۵/۶	۳۱/۳	۲۶/۰	۲۱/۹	۵/۲	۳/۳۰	۰/۰۰
۳-۴	جا افتادن فرهنگ آپارتمان‌نشینی	۱۵/۴	۲۴/۲	۳۰/۸	۲۵/۳	۴/۴	۳/۲۱	۰/۰۰
۴-۴	افزایش سرمایه‌های فیزیکی و کاهش سهم مالکیت بومیان منطقه از زادگاهشان	۱۷/۲	۲۶/۹	۳۶/۶	۱۷/۲	۲/۲	۳/۴۰	۰/۰۰
۵-۴	تأثیرگذاری بر فرهنگ محلی و بومی ساکنان روستا	۱۴/۶	۹/۴	۳۶/۵	۳۵/۴	۴/۲	۲/۹۵	۰/۰۰
۶-۴	از دست دادن هویت معماری بومی منطبق با محیط	۱۷/۳	۲۶/۵	۲۱/۴	۲۹/۶	۵/۱	۳/۲۱	۰/۰۰
۷-۴	کاهش احساس انسان از نظر سطح کمی و کیفی زندگی	۷/۱	۲۳/۵	۳۷/۸	۲۶/۵	۵/۱	۳/۰۱	۰/۰۰
۸-۴	هویدا نبودن هویت محلی-ملی در معماری که باعث وحدت می‌شود	۸/۵	۲۵/۵	۲۸/۷	۳۰/۹	۶/۴	۲/۹۹	۰/۰۰

مآخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

جدول ۶: بررسی میزان رضایت‌مندی ساکنان روستایی از سبک معماری خانه‌های دوم در شاخص اقتصادی

ردیف	گویه‌های شاخص اقتصادی رضایت‌مندی روستاییان	هیچ	کمی	تا حدی	زیاد	بسیار زیاد	میانگین	مقدار احتمال آزمون کی دو
۵	اثرات اقتصادی سبک معماری خانه‌هایی دوم را در روستای خود در رابطه با موارد زیر ...							
۱-۵	کمک به فراهم شدن خدمات زیربنایی	۱۲/۵	۳۰/۲	۳۲/۳	۲۰/۸	۴/۲	۲/۷۴	۰/۰۰
۲-۵	ناتوانی جوانان در خرید مسکن	۷/۳	۲۰/۸	۲۹/۲	۲۲/۹	۱۹/۸	۲/۷۳	۰/۰۲
۳-۵	ایجاد اشتغال و افزایش درآمد روستاییان	۱۴/۱	۲۱/۷	۳۱/۵	۲۶/۱	۶/۵	۲/۸۹	۰/۰۰
۴-۵	سطح رفاه و کیفیت زندگی مردم	۵/۷	۲۹/۵	۳۹/۸	۲۰/۵	۴/۵	۳/۱۱	۰/۰۰
۵-۵	استفاده از انرژی غیرقابل تجدید به منظور گرمایش و با سرمایش	۱۴/۸	۱۸/۵	۳۳/۳	۱۸/۵	۱۴/۸	۳/۰۰	۰/۰۵

مآخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

میانگین ۲/۸۵ کمترین تأثیر را دارا است. نتایج این شاخص بیان می‌کند که روستاییان به دلیل وضعیت اقتصادی نامناسب در منطقه، رونق ساخت‌وسازها را فرصتی برای بهره‌مندی از درآمدهای ثروتمندان شهری تلقی نموده‌اند.

ج) شاخص کالبدی-زیست‌محیطی/ نتایج پژوهش در رابطه با میزان رضایتمندی روستاییان از شاخص‌های کالبدی-زیست‌محیطی نشان می‌دهد که پاسخگویان از این شاخص با میانگین ۳/۰۵ از آن رضایت نسبی داشته‌اند. بیشترین تأثیر را افزایش ساخت و سازها با میانگین ۳/۲۵ و تخریب باغات و اراضی کشاورزی با

جدول ۷: بررسی میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از سبک معماری خانه‌های دوم در شاخص کالبدی-زیست‌محیطی

ردیف	گویه‌های شاخص کالبدی-زیست‌محیطی رضایتمندی روستاییان	هیچ	کمی	تا حدی	زیاد	بسیار زیاد	میانگین	مقدار احتمال آزمون کی دو
۶	اثرات کالبدی سبک معماری خانه‌هایی دوم را در روستای خود در رابطه با موارد زیر ...							
۱-۶	به‌کارگیری مصالح ناهماهنگ با شرایط منطقه	۲۲/۷	۲۰/۵	۲۱/۶	۲۳/۹	۱۱/۴	۳/۱۹	۰/۳۶
۲-۶	طراحی نامناسب بنا	۱۴/۸	۲۳/۹	۲۸/۴	۲۲/۷	۱۰/۲	۳/۱۰	۰/۰۵
۳-۶	عدم صرفه‌جویی در مصرف انرژی	۷/۵	۲۵/۸	۳۱/۲	۳۱/۲	۴/۳	۳/۰۱	۰/۰۰
۴-۶	تخریب باغات و اراضی کشاورزی	۹/۴	۲۰/۸	۲۸/۱	۲۹/۲	۱۲/۵	۲/۸۵	۰/۰۰
۵-۶	افزایش ساخت‌وساز	۸/۸	۲۳/۱	۱۸/۷	۳۳/۰	۱۶/۵	۳/۲۵	۰/۰۱
۶-۶	بهبود کیفیت مسکن و آسایش افراد در آن	۱۰/۰	۲۴/۴	۲۴/۴	۳۸/۹	۲/۲	۲/۹۹	۰/۰۰
۷-۶	بهبود وضعیت جاده‌ها و خدمات روستای	۱۶/۰	۱۷/۰	۲۳/۴	۳۱/۹	۹/۶	۳/۰۹	۰/۰۰

ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

برسانند (جدول ۸).

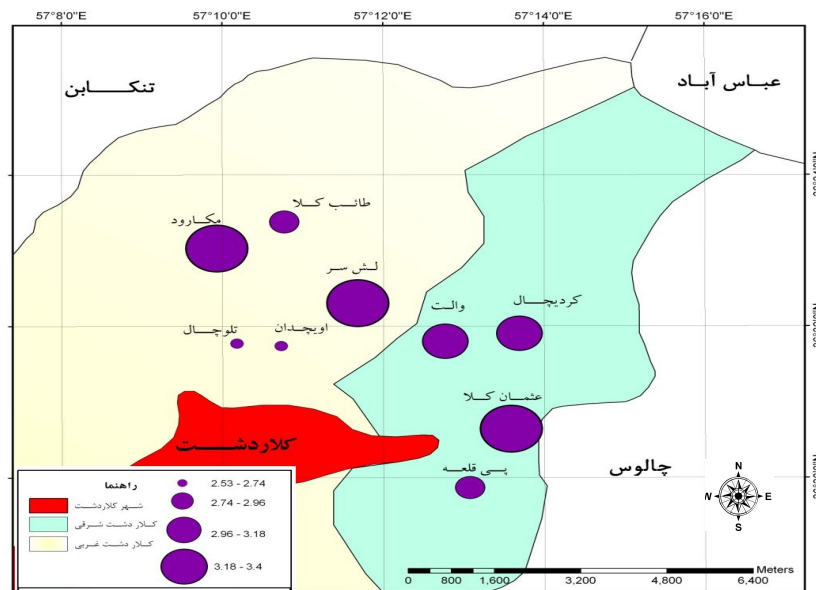
با بررسی متغیر رضایتمندی روستاییان از سبک معماری خانه‌های دوم در سطح روستاهای مورد مطالعه، مشاهده می‌شود که بیشترین تأثیر به دلیل فقدان ارضای کشاورزی مناسب و نزدیکی به شهر حسن کیف (مرکز شهرستان)، متعلق به روستای عثمان کلا است و در روستای اویجدان به دلیل اتکا به درآمد بخش کشاورزی و بافت اجتماعی سنتی کمترین رضایتمندی وجود داشته است. در شاخص اجتماعی و فرهنگی نیز بیشترین رضایتمندی متعلق به روستای عثمان کلا و کمترین رضایتمندی متعلق به روستای تلوچال است. در شاخص اقتصادی نیز بیشترین رضایتمندی متعلق به روستای لشسر و کمترین رضایتمندی است متعلق به روستای اویجدان است.

رضایتمندی روستاییان از سبک معماری خانه‌های دوم روستایی: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که به‌طور متوسط میانگین پاسخ‌ها به گویه‌های مربوط به رضایتمندی روستاییان رضایت‌بخش بوده است. همچنین با بررسی میانگین کل، مشاهده می‌شود که بیشترین تأثیر متعلق به شاخص کالبدی-زیست‌محیطی بوده و شاخص اجتماعی و فرهنگی کمترین تأثیر را در رضایتمندی روستاییان دارا است. همان‌طور که قبلاً اشاره گردید، روستاییان به لحاظ تأثیرپذیری از جلوه‌های زندگی شهری و نوگرایی در سبک زندگی، استقبال خوبی (به لحاظ اجتماعی) از سبک معماری خانه‌های دوم داشته‌اند، اما به دلیل ضعف توان اقتصادی نتوانسته‌اند در بعد کالبدی-زیست‌محیطی رضایتمندی خود را به اثبات

جدول ۸: توزیع فضایی و آمار توصیفی رضایتمندی از سبک معماری خانه‌های دوم و شاخص‌های آن به تفکیک روستاها

روستا	رضایتمندی	اجتماعی و فرهنگی	اقتصادی	کالبدی- زیست محیطی
اویجدان	۲/۵۳	۲/۷۲۵	۲/۰۶۳	۲/۷۹۲
پی قلعه	۲/۹۵	۲/۷۲۲	۲/۸۰۰	۳/۱۲۳
تلوچال	۲/۶۷	۲/۳۶۰	۲/۴۶۷	۳/۱۸۰
طایب کلا	۲/۷۶	۲/۶۱۴	۲/۷۸۶	۲/۸۷۷
عثمان کلا	۳/۴۰	۳/۸۵۰	۳/۲۵۰	۳/۲۸۲
کردیچال	۳/۰۷	۳/۰۷۳	۳/۰۵۳	۳/۰۷۶
لش سر	۳/۳۷	۳/۶۵۰	۳/۳۳۳	۳/۲۹۳
مکا رود	۳/۱۹	۳/۲۴۰	۳/۱۵۰	۳/۱۹۰
والت	۳/۱۵	۳/۱۸۰	۳/۰۳۳	۳/۲۳۴
کل	۳/۰۳۶	۳/۱۰۰	۲/۹۴۶	۳/۰۴۸
انحراف معیار	۰/۵۱۴	۰/۴۲۴	۰/۹۰۰	۰/۷۲۲
کمترین	۱/۲	۱/۲	۱/۰	۱/۴
بیشترین	۴/۶	۱/۴	۵/۰	۴/۶

مآخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

شکل ۳: رضایتمندی روستاییان از سبک معماری خانه‌های دوم روستایی

در روستاهای مورد مطالعه (مآخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴)

که تعداد داده‌های جمع‌آوری شده بیشتر از ۳۰ است، بنا به قضیه حد مرکزی در آمار، توزیع میانگین داده‌ها نرمال است و می‌توان به کمک آزمون تی تک نمونه‌ای به مقایسه میانگین رضایتمندی با عدد ۳ پرداخت.

با توجه به اینکه پرسش‌ها مربوط به این شاخص در مقیاس طیف لیکرت ۵ تایی طراحی و گزینه‌ها به صورت ۱ تا ۵ کدگذاری شد، در صورتی که میانگین به دست آمده کمتر از ۳ (عدد وسط) باشد، فرضیه مورد نظر پذیرفته می‌شود و در غیر این صورت فرضیه رد می‌شود. از آنجا

جدول ۹: نتایج آزمون t تک نمونه‌ای مقایسه میانگین با عدد ۳

متغیر مورد بررسی	میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی‌دار	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای تفاضل میانگین و عدد ۳
شاخص اجتماعی و فرهنگی	۳/۱	۰/۴۲	۲/۳۵۱	۹۹	۰/۰۲۱	۰/۱۸۳۹ - ۰/۰۱۵۶
شاخص اقتصادی	۲/۹۵	۰/۹	-۰/۵۸۶	۹۵	۰/۵۶	۰/۱۲۸۶ - ۰/۲۳۶۳
شاخص کالبدی-زیست محیطی	۳/۰۵	۰/۷۲	۰/۶۶۱	۹۶	۰/۵۱	۰/۱۹۳۹ - ۰/۰۹۷
رضایتمندی	۳/۰۴	۰/۵۱	۰/۶۹۴	۹۹	۰/۴۸۹	۰/۱۳۷۶ - ۰/۰۶۶۳

مآخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

با توجه به نتایج مندرج در جدول بالا مشاهده می‌شود که سطح معنی‌دار به دست آمده برای مقایسه این میانگین با عدد ۳ بیشتر از ۰/۰۵ است، لذا فرضیه H_0 مبنی بر عدم تفاوت میانگین با عدد ۳ پذیرفته می‌شود. لذا می‌توان پذیرفت که میانگین رضایتمندی تفاوت معنی‌داری با ۳ ندارد، یعنی بیشتر از ۳ نیست، یعنی میانگین کمتر یا مساوی ۳ است، در نتیجه با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه تحقیق تأیید می‌شود.

مقایسه میانگین متغیر و شاخص‌های تحقیق در

بین روستاهای مورد مطالعه: به منظور مقایسه میانگین شاخص‌های پژوهش در روستاهای نمونه، از آنالیز واریانس یک طرفه استفاده شده است، در این آزمون با توجه به نتیجه آزمون لونز، در مورد فرض برابری یا عدم برابری واریانس‌ها تصمیم‌گیری می‌شود، اگر فرض برابری واریانس‌ها برقرار بود، از آزمون F برای مقایسه میانگین‌ها استفاده می‌شود، در غیر این صورت از آزمون براون استفاده می‌شود. نتایج این آزمون‌ها در جدول زیر درج شده است:

جدول ۱۰: نتیجه مقایسه میانگین متغیر و شاخص‌های پژوهش در روستاهای نمونه

شاخص مورد بررسی	سطح معنی‌دار آزمون لونز	نتیجه	آزمون مناسب*	سطح معنی‌دار	نتیجه
اجتماعی و فرهنگی	۰/۰۱	عدم برابری واریانس‌ها	۱/۳۰	۰/۳۱	عدم وجود تفاوت معنی‌دار در روستاها
اقتصادی	۰/۱۷	برابری واریانس‌ها	۱/۶۱	۰/۱۳	عدم وجود تفاوت معنی‌دار در روستاها
کالبدی-زیست محیطی	۰/۲۸	برابری واریانس‌ها	۲/۷۶	۰/۰۱	وجود تفاوت معنی‌دار در روستاها
رضایتمندی	۰/۱۵	برابری واریانس	۲/۸۲	۰/۰۱	وجود تفاوت معنی‌دار در روستاها

* در صورت برابری واریانس‌های گروه‌ها از آزمون F استفاده شد، در غیر این صورت از آزمون ولچ استفاده گردید.

مآخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

مقایسه میانگین متغیر رضایتمندی در روستاهای نمونه با استفاده از آزمون هوشبرگ: به منظور مقایسه متغیر رضایتمندی در روستاهای نمونه، با توجه به اینکه برابری واریانس‌ها در گروه‌ها پذیرفته شده است، از آزمون تعقیبی Hochberg (هوشبرگ) که نسبت به آزمون LSD سخت‌گیرانه‌تر است، استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱۱ مشاهده می‌شود.

همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود، تنها شاخص کالبدی-زیست محیطی و همچنین در کل متغیر رضایتمندی بین روستاییان تفاوت معنی‌دار در روستاهای نمونه وجود دارد. بقیه شاخص‌ها دارای سطح معنی‌دار بیشتر از ۰/۰۵ بوده که نشان‌دهنده عدم تفاوت معنی‌دار میانگین متغیر مورد بررسی در روستاها است.

جدول ۱۱: مقایسه میانگین متغیر رضایتمندی در روستاهای نمونه به کمک آزمون هوشبرگ

روستا	اویجدان	نوجال	طابز کلا	قبا	کردینچال	واله	مکارود	رکته	عثمان کلا	Sig.
تعداد	۸	۵	۷	۷	۳۸	۵	۲۰	۵	۵	
میانگین متغیر رضایتمندی	۲/۵۲۶	۲/۶۶۹	۲/۷۵۹	۲/۹۵	۳/۰۶۷	۳/۱۴۹	۳/۱۹۳			۰/۳۱
										۰/۱۶۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

روستاها به کمک آزمون هوشبرگ نشان داد که می‌توان روستاها را از منظر شاخص کالبدی-زیست‌محیطی به دو گروه تقسیم کرد. به نحوی که روستاها در هر گروه تفاوت معنی‌داری با یکدیگر ندارند.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده مشاهده می‌شود که در تنها در روستاهای لش سر و عثمان کلا نسبت به رضایتمندی روستاییان در روستای اویجدان دارای تفاوت معنی‌دار است، ولی در سایر روستاها تفاوت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود. نتایج بررسی میانگین

جدول ۱۲: مقایسه میانگین شاخص کالبدی - زیست‌محیطی در روستاهای نمونه به کمک آزمون هوشبرگ

روستا	رکته	طابز کلا	قبا	اویجدان	کردینچال	واله	مکارود	رکته	عثمان کلا	Sig.
تعداد	۵	۷	۶	۸	۳۸	۵	۲۰	۴	۴	
گروه ۱	۲/۳۶	۲/۶۱	۲/۷۵	۲/۷۳	۳/۰۷	۳/۱۸	۳/۲۴			۰/۵۲
گروه ۲										۰/۰۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

اثرات سودمند است برای نمونه ممکن است مساکن قدیمی در روستاها بازسازی شده و یا تبدیل به مساکن جدید شوند و زمینه زیباسازی روستاها را فراهم کند برخی موارد نیز آسیب‌زننده است. در تحقیق حاضر نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای در بررسی میانگین شاخص‌های رضایتمندی، میانگین کمتر یا مساوی ۳ پذیرفته می‌شود و این رضایت پایین ساکنان از سبک معماری خانه‌های دوم را نشان می‌دهد؛ بنابراین نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق قنبری و علیزاده اقدام (۱۳۹۲)، گلین مقدم (۱۳۸۸)، حنظل عیدانی (۱۳۸۹) همخوانی داشته و نتایج تحقیقات قبلی را تأیید می‌نماید.

با بررسی متغیر رضایتمندی روستاییان از سبک معماری خانه‌های دوم مشاهده می‌شود که ساکنان روستای اویجدان (۲،۵۳) کمترین میزان رضایت و

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

گسترش بی‌رویه خانه‌های ویلایی در نواحی روستایی و تعداد انبوه وسایل نقلیه در محورهای منتهی به این نواحی بیانگر روند افزایشی این پدیده در منطقه مورد مطالعه (منطقه کلاردشت) است. توسعه گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی، با وجود انواع مشکلات کالبدی - فیزیکی، مانند تغییر و تخریب اراضی کشاورزی و برهم زدن چشم‌انداز روستا و تغییر کاربری اراضی، آثار مثبتی همچون بهبود شبکه‌های ارتباطی و افزایش ارتباطات بین مکانی، بهبود تأسیسات و تجهیزات روستا، نوسازی ساختمان‌ها و بهبود کالبد روستا را به دنبال دارد. باید عنوان کرد که اثرات محلی گردشگری خانه‌های دوم از مکانی به مکان دیگر متفاوت است، چرا که چشم‌اندازهای متفاوت خانه‌های دوم، بستگی به موقعیت محلی دارد. در برخی موارد این

از این مصالح در مقابل کنش و واکنش‌های اقلیمی منطقه پاسخ‌های مناسب را در برداشته است.

➤ مهم‌ترین نکته در معماری جدید، استفاده بیش از حد از انرژی‌های غیرقابل تجدید (فسیلی) است که علت اصلی آن به کارگیری مصالح نامناسب و حمل و نقل آن‌ها و طراحی اشتباه بنا با به کارگیری وسایل گرم‌کننده و خنک‌کننده با توجه به شرایط اقلیمی است. از این رو با استفاده صحیح از مصالح بومی و تلفیق آن‌ها با شرایط جدید ساخت و ساز می‌توان از انرژی‌های قابل تجدید هم چون انرژی خورشید و باد جهت سرمایه‌گذاری گرمایش و تهویه ساختمان حداکثر استفاده را برد تا با بهره‌گیری از فن‌آوری‌های جدید بتوان معماری مدرن هم‌خوان با شرایط اقلیمی هر منطقه را ایجاد نمود.

➤ احیای فرهنگ و معماری بومی منطقه: زمینه‌سازی برای احراز هویت و فراهم کردن امکان حفظ و نگهداری بافت‌ها و آثار ارزشمند معماری روستایی منطقه کلاردشت که ظهور عینی فرهنگ بومی این کشور هستند، برای انتقال ارزش‌های فرهنگی به نسل‌های آینده، یکی از ضرورت‌های مهم طرح‌های بهسازی به شمار می‌رود

➤ می‌توان با استفاده صحیح از اصول معماری و عوامل تشکیل‌دهنده آن، مصالح بومی (هم چون چوب) و پیش‌ساخته نمودن و اجرا دقیق آن در بنا و اتصالات بهتر، عمر این ساختمان‌ها را افزایش داده تا از این طریق اجرای آن آسان‌تر و سریع‌تر صورت گیرد و دیگر اینکه به هزینه کمتری برای ساخت و تعمیر و نگهداری بنا نیاز باشد. تمامی این عوامل می‌تواند در پایداری محیط و همچنین ایجاد ساخت‌وساز پایدار مؤثر افتد.

➤ پیشنهاد می‌شود در بخش معماری سنتی منطقه و برای حفظ آن، با الگو قرار دادن روستاهای نمونه مانند ایبانه و ماسوله، ضمن استفاده از مصالح مقاوم در پی و اسکلت ساختمان، در بخش نمای ظاهر از مصالح بوم آورد و یا حتی‌المقدور از مصالح مشابه که به حیث ظاهر مانند مصالح بوم آورد هستند استفاده شود.

ساکنان روستای عثمان کلا (۳,۴۰) بیشترین رضایت را ابراز داشته‌اند. همچنین به‌منظور مقایسه میانگین شاخص‌های پژوهش در روستاهای نمونه، از آنالیز واریانس یک‌طرفه استفاده شده است، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که متغیر رضایتمندی روستاییان دارای تفاوت معنی‌دار در روستاهای نمونه است و در روستای لش سر و عثمان کلا نسبت به رضایتمندی روستاییان در روستای اویجدان دارای تفاوت معنی‌دار است. نتایج بررسی میانگین روستاها به کمک آزمون هوشبرگ نشان داد که می‌توان روستاها را از منظر شاخص کالبدی-زیست‌محیطی به دو گروه تقسیم کرد. به‌نحوی که روستاها در هر گروه تفاوت معنی‌داری با یکدیگر ندارند. با توجه به نتایج تحقیق مشاهده می‌شود که سطح معنی‌دار به‌دست‌آمده برای مقایسه این میانگین با عدد ۳ بیشتر از ۰/۰۵ است و میانگین رضایتمندی تفاوت معنی‌داری با ۳ ندارد، یعنی میانگین کمتر یا مساوی ۳ است، در نتیجه با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه تحقیق مبنی بر «ساکنان روستایی شهرستان مورد مطالعه از سبک معماری رایج در احداث خانه‌های دوم رضایت بسیار پایینی دارند» تأیید می‌شود.

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهادهای زیر می‌تواند برای بهبود وضعیت سکونتگاه‌های روستایی راهگشا باشد:

➤ با توجه به این که شوراهای دهیاران در مدیریت روستایی دارای نقش مهمی می‌باشند، با اعطای امتیازات بیشتر به آنان در زمینه حفاظت از منابع روستا می‌توان از تغییرات بی‌رویه و آسیب به منابع حیاتی در روستاها جلوگیری کرد.

➤ برنامه‌ریزی و نظارت بر ساخت مسکن روستایی با مشارکت نهادهای دولتی و مردمی

➤ تشویق افرادی که از ساخت‌وسازهای سنتی برای خانه‌های دوم استفاده می‌کنند.

➤ استفاده از مصالح بومی سازگار با اقلیم: استفاده از مصالح بومی سازگار با اقلیم در هر منطقه نه فقط تأکید بر کاهش هزینه‌های حمل و نقل و صرفه‌جویی در مصرف انرژی دارد، بلکه کاملاً با محیط اقلیمی خودسازگار بوده و در مقابل عوامل محیطی انعطاف‌پذیر است. به طوری که انعطاف‌پذیری هر یک

منابع

۱. افتخاری رکن‌الدین، عبدالرضا، مجتبی حاجی پور، احداثه فتاحی و ابوذر پایدار گل‌سنگ. ۱۳۹۱. بررسی میزان انطباق ساخت‌وسازهای جدید در نواحی روستایی، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۹، صص ۸۵-۹۸.
۲. اکرمی، غلامرضا. ۱۳۸۹. رازهای معماری روستایی، فصلنامه مسکن و محیط روستا، دوره ۲۹، شماره ۱۳۱، صص ۵۰-۲۷.
۳. آمار، تیمور. ۱۳۸۵. بررسی و تحلیل گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی مطالعه موردی: بخش خورگام شهرستان رودبار، فصل‌نامه چشم‌انداز جغرافیایی، سال اول، شماره ۱، صص ۶۵-۷۸.
۴. تقوایی، علی‌اکبر، مهدی بهرام‌پور و مهنوش شاهین‌زاده. ۱۳۸۸. بازسازی مسکن روستایی پس از سانحه، فصلنامه آرمانشهر، شماره ۲، صص ۱۰۵-۱۱۲.
۵. حسینی‌مهر، سیده‌صدیقه و حمید شاهرور. ۱۳۸۹. پیامدهای توسعه گردشگری دهستان حیران با تأکید بر تغییر کاربری اراضی، فصلنامه پژوهشی جغرافیایی انسانی، شماره اول، صص ۱۷۷-۱۹۲.
۶. حسین‌زاده دلیر، کریم و رحیم حیدری. ۱۳۸۲. تورسیم در ایران، چالش‌ها و امیدها، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۱، صص ۲۳-۴۹.
۷. حنظل عیدانی، علی. ۱۳۸۹. ارزیابی اثرات طرح‌های هادی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: شهرستان خرمشهر)، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی. استاد راهنما: اسکندر صیدیایی و هدایت‌اله نوری. دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا.
۸. دادورخانی، فضیله، حمید زمانی، مجتبی قدیری معصوم، اسمعیل عاشری. ۱۳۹۲. نقش گردشگری خانه‌های دوم در تغییرات کالبدی - فیزیکی نواحی روستایی (مطالعه موردی دهستان بزغان شهرستان ساوجبلاغ). فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۴، شماره ۲، صص ۲۹۹-۲۷۷.
۹. دادورخانی، فضیله و فاطمه محمد زاده لاریجانی. ۱۳۹۱. تحلیل تطبیقی نظرات سهم بران در خصوص اثرات گردشگری خانه‌های دوم بر جنبه‌های کالبدی - فیزیکی مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای ییلاقی بخش بندپی شرقی شهرستان بابل)، مجله
- مسکن و محیط روستا، دوره ۳۱، شماره ۱۴۰، صص ۸۳-۱۰۰.
۱۰. رضایی، مسعود، بهزاد وثیق و ابراهیم مرادی. ۱۳۹۳. جایگاه الگوهای معماری پایدار در معماری بومی روستایی (مطالعه موردی: روستای هلسم)، فصلنامه فرهنگ ایلام، شماره ۴۴ و ۴۵، صص ۷۷-۵۸.
۱۱. رضوانی، محمدرضا. ۱۳۸۱. تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۵، صص ۷۳-۵۹.
۱۲. رضوانی، محمدرضا، سعید رضا اکبری‌ان رونی‌زی، عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و سیدعلی بدری. ۱۳۹۰. تحلیل مقایسه‌ای آثار اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم با گردشگری روزانه بر نواحی روستایی، با رویکرد توسعه پایدار، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره چهارم، صص ۲۰-۳۳.
۱۳. رضوانی، محمدرضا، سیدعلی بدری، فرخنده سپهوند و سعید رضا اکبری‌ان رونی‌زی. ۱۳۹۱. گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر بهبود کیفیت زندگی ساکنان روستایی (مطالعه موردی: بخش رودبار قصران، شهرستان شمیرانات)، مطالعه و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال چهارم، شماره سیزدهم، صص ۲۳-۴۰.
۱۴. رمضان‌زاده لسبویی، مهدی. ۱۳۹۰. پیامدهای تغییر کاربری اراضی در نواحی روستایی با تأکید بر توسعه گردشگری خانه‌های دوم (دهستان دوهزار، شهرستان تنکابن)، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره چهارم، صص ۴۷-۶۴.
۱۵. زرگر، اکبر. ۱۳۸۸. درآمدی بر شناخت معماری روستایی ایران. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۱۶. زندیه، مهدی و پدram حصار. ۱۳۹۱. تداوم معماری مسکن روستایی با انگیزه توسعه پایدار روستایی. فصلنامه مسکن و محیط روستا، دوره ۳۱، شماره ۱۳۸، صص ۲۸-۱۷.
۱۷. سازمان ایران‌گردی و جهانگردی. ۱۳۸۱. برنامه ملی توسعه گردشگری، سازمان ایران‌گردی و جهانگردی.
۱۸. سرتیپی‌پور، محسن. ۱۳۸۴. شاخص‌های معماری مسکن روستایی در ایران، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۲، صص ۴۳-۵۲.
۱۹. سرتیپی‌پور، محسن. ۱۳۸۸. آسیب‌شناسی معماری روستایی به سوی سکونتگاه مطلوب. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

۲۰. سرتیپی پور، محسن. ۱۳۸۸. بررسی تحلیلی مسکن روستایی در ایران. مجله صفا، ۱۹ (۴۹)، صص ۸-۱.
۲۱. سعیدی، عباس. ۱۳۸۷. دانشنامه مدیریت روستایی و شهری (جهانی شدن و روستا). تهران: سازمان شهرداریها و دهیاریهای کل کشور.
۲۲. شاریلی، ریچارد. ۱۳۸۰. گردشگری روستایی، ترجمه رحمتالله منشی زاده و همکاران، چاپ دوم، تهران: منشی.
۲۳. شاریه، زان برنار. ۱۳۷۳. شهرها و روستاها، ترجمه سیروس سهامی، مشهد: انتشارات نیکا.
۲۴. ضیائی، محمود و زهرا صالحی نسب. ۱۳۸۷. گونه شناسی گردشگران خانه‌های دوم و بررسی اثرات کالبدی آن‌ها بر نواحی روستایی (مطالعه موردی: رودبار قصران)، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی-شماره ۶۶، صص ۷۱-۸۴.
۲۵. علیقلی زاده فیروزجانی؛ ناصر، مصطفی قدمی، مهدی رمضان زاده لسبویی. ۱۳۸۹. نگرش و گرایش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در نواحی روستایی (نمونه مورد مطالعه: دهستان کلیجان، شهرستان تنکابن)، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی (پژوهش‌های جغرافیایی)، دوره ۴۲ (۷۱)، صص ۳۵-۴۸.
۲۶. علیقلی زاده فیروزجایی، ناصر، سیدعلی بدری و حسنعلی فرجی سبکبار. ۱۳۸۶. نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان نوشهر)، فصلنامه علمی پژوهشی روستا و توسعه، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۱-۲۲.
۲۷. عنابستانی، علی اکبر و ناهید صاحب کار. ۱۳۹۲. تحلیل مقایسه‌ای آثار گردشگری خانه‌های دوم بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه مالکان و اهالی (مطالعه موردی: دهستان شیرین دره، شهرستان قوچان)، فصلنامه گردشگری و چشم‌انداز آینده، سال سوم، شماره ۴، صص ۷-۲۵.
۲۸. عنابستانی، علی اکبر. ۱۳۸۸. بررسی آثار کالبدی خانه‌های دوم بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای ییلاقی شهر مشهد)، فصلنامه روستا و توسعه، دوره ۱۲، شماره ۴، صص ۱۴۹-۱۶۶.
۲۹. عنابستانی، علی اکبر. ۱۳۸۹. فرایند شکل‌گیری خانه‌های دوم روستایی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: روستاهای ییلاقی غرب مشهد)، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، شماره ۱۰۴، صص ۱۰۳-۱۰۷.
۳۰. عنابستانی؛ علی اکبر، عباس سعیدی و حسن درویشی. ۱۳۹۱. بررسی آثار اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه گردشگران و روستاییان (مطالعه موردی: دشت ارژن-فارس)، مجله علمی تخصصی برنامه‌ریزی فضایی سال دوم، (پیاپی ۶)، شماره ۶، صص ۱-۲۰.
۳۱. فاضل نیا؛ غریب، اکبر کیانی و مهدی رمضان زاده لسبویی. ۱۳۹۰. تحلیل اثرات خانه‌های دوم بر ساختار روستاهای توریستی از نظر جامعه میزبان (مطالعه موردی روستای برسه، شهرستان تنکابن)، چشم‌انداز جغرافیایی (مطالعه انسانی)، سال ششم، شماره ۱۵، صص ۱۱۹-۱۰۲.
۳۲. فیروزنیا، قدیر، عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و محبوبه ولی خانی. ۱۳۹۰. پیامدهای گسترش ویلا سازی (خانه‌های دوم) در نواحی روستایی (دهستان تاررود شهرستان دماوند)، فصلنامه علمی-پژوهشی انجمن جغرافیایی ایران، دوره جدید، دوره نهم، شماره ۳۱، صص ۱۴۹-۱۷۰.
۳۳. قادرمرزی؛ حامد، داود جمینی و علیرضا جمشیدی. ۱۳۹۴. واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی (مورد: روستای قوری قلعه). فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره ۴، صص ۱۲۷-۱۱۱.
۳۴. قادری، اسماعیل. ۱۳۸۲. نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی پایدار، پایان نامه دوره دکتری، به راهنمایی عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، دانشگاه تربیت مدرس.
۳۵. قدمی، مصطفی، ناصر عقیلی زاده فیروزجایی و رحیم بردی آنا مراد نژاد. ۱۳۸۹. بررسی نقش گردشگری در تغییرات کاربری اراضی مقصد، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره سوم، صص ۲۱-۴۲.
۳۶. قنبری، ابوالفضل، محمد باقر علیزاده اقدم، ۱۳۹۲. بررسی نگرش روستاییان به اثرات احداث خانه‌های دوم بر توسعه روستایی مطالعه موردی: روستای پیام مرند، نگرشهای نو در جغرافیای انسانی، سال ۵، شماره ۳، صص: ۱۶۶-۱۴۴.

- environment: Second homes, amenity migration and rural exclusion in Washington State. *Landscape and Urban Planning*, 106(2), 174-182.
46. Lea, J. 2006. *Tourism and development in the Third World*. Routledge.
47. Lew, A.A., Hall, C.M., and Williams, A.M. (Eds.). 2008. *A companion to tourism*. John Wiley & Sons.
48. Liu, Z. 2003. Sustainable tourism development: A critique. *Journal of sustainable tourism*, 11(6), 459-475.
49. Mathieson, A., and Wall, G. 1982. *Tourism: Economic, physical and social impact*, Harlow, Longman.
50. Müller, D.K. 2002. Second home ownership and sustainable development in Northern Sweden. *Tourism and Hospitality Research*, 3(4), 343-355.
51. Muller, D.K. 2004a. Mobility, tourism and second homes. In LEW, A.A., Hall, C.M. and Williams, A.M. (Eds) *A companion to Tourism*, pp.387-398. Oxford: Blackwell.
52. Sharpley, R. 2002. Rural tourism and the challenged of tourism diversification: The case of Cyprus, *Tourism Management*. 23, 233-344.
53. Vepsäläinen, M. Pitkänen, K. 2010. Second home countryside. Representations of the rural in Finnish popular discourses, *Journal of Rural Studies*, 26(1), 194-204.
۳۷. گلین مقدم؛ خدیجه. ۱۳۸۸. روند شکل‌گیری و گسترش خانه‌های دوم در حوزه‌های جنگلی-کوهستانی شمال کشور در طی سال‌های ۸۵-۱۳۴۵، فصل‌نامه چشم‌انداز جغرافیایی (علمی-پژوهشی) سال چهارم، شماره ۹، صص ۱۹۱-۱۱۲.
۳۸. مرکز آمار ایران. ۱۳۹۱. *سالنامه آماری استان بوشهر*، تهران: مرکز آمار ایران.
۳۹. مهدوی حاجیلویی، مسعود، مجتبی قدیری معصوم و مهدی سنایی. ۱۳۸۷. نقش و تأثیر خانه‌های دوم بر ساختار اقتصادی، اجتماعی ناحیه کلاردشت، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۵، صص ۱۹-۳۲.
۴۰. نصر، سیدحسین. ۱۳۸۵. *معرفت و معنویت*، ترجمه ان‌شاء‌الله رحمتی، تهران: سهروردی
41. Farstad, M., Fredrik Rye, J. 2013. Second home owners, locals and their perspectives on rural development, *Journal of Rural Studies*, 30(1), 41-51.
42. Fredrik Rye, J. 2011. Conflicts and contestations. Rural populations' perspectives on the second homes phenomenon, *Journal of Rural Studies*, 27(2), 263-274.
43. Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., and Whatmore, S. (Eds.). 2011. *The dictionary of human geography*. John Wiley & Sons.
44. Johnston, R. J. 1988. *Dictionary of human geography*, (2nd Ed.). Blackwell, Oxford.
45. Kondo, M.C., Rivera, R., and Rullman, S. 2012. Protecting the idyll but not the

